

PROGRESO

Julio-Septembro 1949 . Tomo XXV . No 3 (155)

ALFRED NOBEL E LA NOBEL-PREMIO

DA BROR ELIASSON (GÖTEBORG, SUECIA)

La nomo di Nobel esas nesepareble konektita kun la tekniko le la industrio di explozivi, partikulare a ta dil dinamito e ta di la invento di la senfuma e preske senbruisa pulvero „ballistit“, anke nomizita Nobel-pulvero.

Immanuel Nobel naskis en 1801 en la sueda urbo Gävle; lua tri filii Robert, Ludvig, ed Alfred divenis teknikisti ed inventisti. La quaresma e maxim yuna, Emil, perisis tre yuna dum experimento per explozivi en la fabrikerio di sua patro en 1864 en Heleneborg, proxim Stockholm. Pos konstruktir submara torpedo, Immanuel Nobel invitesis da la rusa guverniero en 1837 a Petersburg (la nuna Leningrad) por demonstrar ol. Pos to il aceptis ofro restar en Rusia. Pos la paco-kontrato lua filio Ludvig direktis la fabrikerio en Rusia, dum ke Immanuel Nobel retroiris a Suedia. Ibe, en 1862, il establis fabrikerio en Heleneborg dek yari ante lua morto en 1872.

Alfred Nobel, kemiisto, inventisto, e donacinto dil mondo-famoza Nobel-fondajo, qua establisesis en 1895 en Stockholm, naskis en 1833 en Stockholm. Il mortis en St. Remo proxim Genua en 1896 e sepultesis en la katedralo di Stockholm. Il edukesis en Petersburg. Pos lua studii lu laboris en plura exterlandana laboratorii ube il havis okazono experimentar kun nitro-glicerino ed altra explozivi. Pro la multa dizastri e dum la produkto e dum la transporto di nitro-glicerino, olua produkto ed uzo esis interdiktita en multa landi. Tamen la bezono di plu forta explozivi, e pluse la vivaca intereso di lua patro por la solvo di ica problemo, instigis Alfred Nobel energioze serchar plu facile uzebla e min danjeroza speco de explozivo.

Il establis du fabrikerii experimental, un proxim Stockholm en Vinterviken ed altra en Kümmel proxim Hamburg. En 1866 il sucesis. La dinamito forte kontributis ad augmentar la minal industrio. Ol uzesis dum la konstrukto dil St. Gotthard tunelo. Dum lua vivo lu facis okadek-e-kin inventuri patentizita.

Por explotar omna sua inventuri, Alfred Nobel establis fabrikierii en multa europana landi ed en Nord-Amerika. Il anke esis interesata en multa altra entreprenzi, inter altri en naftokompanio „La fratuli Nobel“ en Baku ed en la fer-forjerio di Bofors en Suedia.

Alfred Nobel montris granda intereso por scienco ed arto e honorizesis ja dum lua vivo. Il divenis membro di ciencala akademii e nominesis en 1893 honoruma doktoro di filozofio en Uppsala. Il posedis tre diversa kapables e granda labor-povo e nerezistebla fido a la developo dil homaro a pacala lukto per la helpo di la forci di la naturo. Lua pensi klarigas la skopo e motivo di lua testamento:

„Difuzar informi signifika difuzar generala bonstado, prospero. La generala prospero, ne la individuala richaji, desaparigos la maxim granda parto di la malajaj qui esas heredajo del tenebroza tempi. La konquesti di ciencala esploro ed olua sempre plu extensita domeno vekigos che ni la espero, ke la bacili dil anno e korpo pokope extirpesos e ke la unika milito, qua future eventos, esos la milito kontre ica bacili.“ „Mea naturala inklineso“, il skribas, „esas min honorizar la mortinti, qui sentas nulo e qui esas indiferenta a nia marmor-homajaj, kam helpar vivanti qui sufras.“

Segun ilua opinio la heredajaj de granda richaji esas dizastro, nam olua efiko esas paralizanta. Oli devas esar disponebla por publika skopi. La pueri di richi esez yurizita heredar nur sat multo por esar protektata kontre indijo; ne tro multo, por ke li esez instigata laborar e divenar utila a lia kunhomi.

A la nord-polala expedicio di Andrée, judikata da la maxim multa homi kom tre danjeroza entreprenzo, il donacis 80 000 kroni e skribis ad amiko: „Se Andrée nur parte atingos lua skopo, la heroal ago kontributos movigar la menti e de to sequos la aparado di nova idei e nova reformi. Per to me volas servir la ideo di la paco; nam omna nova deskovri livas traci en la homal cerebro, qui posibligas ke futura generacioni produktos nova kultur-pensi. A la baronino Bertha von Suttner, qua dum kelka tempo esis lua privata sekretario, il skribis: „Mea fabrikierii forsan plu kam vua desarmizal kongresi nihiligos la militi. Ye la dio en qua du armei povas en un sekundo nihiligar l'una l'altra, omna nacioni certe timeskos la milito ed abolisos sua trup.“

Cadie ni savas ke nek perfektigita milito-tekniko nek des-

armizo e pacokongresi abolisos la milito. Ma ni anke savas ke la inventuri da Nobel signifika importanta revolucio por multa pacala labori. Esas la dinamito qua esencale modernigas la minolaboro, per la dinamito montoza tereno planigesis, ed ol posibligis la konstruktio di tuneli tra la monti. Lua testamento pruvas ke lu deziris sustenar la scienco e la paco:

La testamento di Nobel

„Koncerne mea tota liquidacebla richaji, li disponesas equantamane: La kapitalo pozesez da la liquidacanti aden sekura papera valoro e formacez la fonduro, di qua rento yarala es distributenda kom premii a ti, qui dum la pasinta yarodonis la maxima servo a la homaro. La rento dividesos aden kin egala partoj, qui grantesos: un parto a lu qua facis la maxim importanta inventuro o deskovro en la fiziko; un parto a lu qua facis la maxim importanta kemiala deskovro o plubonigo; un parto a lu qua facis la maxim importanta deskovro en la domeno di fiziologio o dil medicino; un parto a lu qua en la literaturo produktis lo maxim ecelanta en idealista senco, ed un parto a lu qua agabis maxim efikive por la fratigo dil nacioni e por la aboliso o diminuto dil konstanta armei ed establiso dil paco.

La premii por fiziko e kemio grantesos dal suedia ciencal akademio en Stockholm, la premio por fiziologio e medicino grantesos da Karolinska institutet (universitato por mediki en Stockholm), la premio literaturala dal suedia akademio e la pacopremio dal komitato elektata dal norvega parlamento. Esas mea premio dal komitato elektata dal norvega parlamento. Esas mea explicita volo ke ye la premio-judiko la nacionaleso dil kandidato ne es egardenda, nur la maxim meritoza homo, sive skandinaviano sive altralando, receivez la premio . . .“

Paris, la 27-a novembro 1895.

Alfred Bernhard Nobel

* * *

La sumo di la donacajo esis cirkume 32 milioni kroni, ed ye la fino di 1936 cirkume 49 milioni kroni. Por exekutar la volo di la donacinto, „La fondajo di Nobel“ establis en Stockholm en 1895. Pro ke la testamento kontenis nur generala termini pri la intenci dil donacinto, on konsideris necesa, kompozar statuti detalozaj. Ta statuti aprobesis ye la 27-a junio 1900 da la suedia guverniero sub la titulo „fondajo di Nobel“. La fondajo administresas da direktantaro konsistanta ek kin suedia viri ek qui un funcionas kom prezidero komisita da la rezo, e le cetera,

dum tempo de du yari, esas elektita dal delegiti dil premio-distributanti.

La Nobel-komitato dil sueda akademio esas direktata da delegiti qui reprezentas la slava, germana, angla, italiana, franca, e hispana literaturo. La instituto anke disponas Nobel-biblioteko, di qua la chefa skopo esas provizar la literaturala Nobel-komitato per bezonata literaturo, ma anke, interne dil limiti di ca biblioteko, donar oportuneso ad altra ciencisti ed autori, studiar exterlandana literaturo.

Altra institucuri establisesis por teorial e praktikal exameni di inventuri o deskovri dal kandidati. Propozi por kandidateso mustas esar skribe motivizata. La premio-sumo povas esar egale dividita inter du personi qui kune exekutis labori e studii. Premii povas anke grantesar ad institucuri e societi. Ulte la premio-sumo, qua dum la pasinta yari variis inter 138089 e 150789 sueda kroni, la premio-recevento anke recevas diploma ed ora medalio.

La premii-distributo eventas ya la dio mortal dil donacinto. La decidi pri la premiizo esas nuntempe nemediate publikigita pos olia aprobo. En Suedia la premii-distributo kustumale eventas en la muzikal akademio di Stockholm. La sueda rejo prizentas la premii.

La inventuri di Alfred Nobel uzesis por militala skopi, tamen ilua testamento demonstris lua volo promulgar ko-opero e paco internaciona. Esas pro to remarkenda ke dum la Hitler-epoko, germani ne darfis aceptar Nobel-premio.

Inter la premiiziti literaturala esas la maxim famoza nomi di nia yarcento, ne nur judikita segun la populareso di lia laboro ma segun la valoro e developo di lia labori; Kipling, Maeterlinck, Hauptmann, Rabindranath Tagore, Rolland, Knut Ham-sun, Anatole France, Yeats, Shaw, Thomas Mann, Sinclair Lewis, Galsworthy, Hermann Hesse, ed altri. La selekto di la personi esas konforma a la neutra tradicioni di Suedia.

Literaturo existas por plezar – por plufaciligar la pezo di la vivo dil homi; por igar li obliviar por kurta tempo lia chagreni e lia peki, lia deceptita esperi, lia severa futuri – e tala homi esas maxim amata, qui maxim bone exekutas la vera misiono dil literaturo.

Augustine Birrell

(Esayo: La misiono di la literaturo)

EUROPA EN 1970

LA KRESKO DIL POPULO MONDAL E LA LINGUAL EFEKTO

En 1798 Thomas Malthus publikigis esayo pri la statistiko populala dil mondo. Ilua teorii servas la moderna Malthus-ani por krear filozofio pri la mondal developo populala en tri etapi, (1) la potenciala kresko di popolo, (2) kresko dum periodo di transiro a (3) la gradopa deklino. Ica tri gradi nomizesis da li la teorio di la tri etapi en la demografiala* ciklo. Exemple India e Chinia esas segun ica teorii en la unesma grado. Naciono en la duesma grado posedas eceso populala, qua konstitucas demografiala impulso serchanta augmentata spaco vivala, e qua konseque rezultas en milito por augmentar tal spaco. Naciono en la triesma grado developala posedas eceso de evoza personi e la normi vivala por la popolo diminutas.

Ni povas ignorar la inferi di Malthus, nam ilua teorii fondesis en periodo en qua la richaji di la naturo, e la inteligenteso homala explotacar ta richaji, esis poke konocata. Quo interesas ni cadie esas la nura fakti pri demografiala developo ed olua posibla efiko en la domeno linguala.

Ante poka yari profesori L. Notstein e Lorimer ed altri preparis studiuo publikigita dal Ligo di Nacioni en 1944 pri la demografiala movo dil habitantaro di Europa inter 1940 til 1970. En Anglia la predicita developo konfirmesis generale, quankam la naski augmentis pos la milito, la generala tendenco a diminuto dil habitantaro duras quale en la maxim multa landi qui esas alte industrializita.

La maxim impresiva infero de la studii di ta profesori esas la komparo inter la Sovietuniono e la cetera Europa. Notstein dicas ke ne mem la grava perdi subisata depos junio 1941 fundamentale chanjos la probabla augmento dil rusa populo en la venonta yardeki. Se ica perdi esas ne-egardata, e se pluse on supozas ke nule chanjos la statistiki mortal e fertilesala, la habitantaro di Rusia atingos en 1970 la cifro de 250 milion. Tal habitantaro esos plu ampla ye 25 milion kam la unionita habitantaro de omna landi di nord-westa e centrala Europa, to esas di Granda Britania, Irlando, Francia, Suisia, Germania, Nederlando, Belgia, Luxemburgia, di tota Skandinavia, Austria,

* demografio: statistiki relatanta la relativa kresko e diminuto dil habitantaro di ula lando.

Chekoslovakia, Hungaria, Estonia, e Latvia. Komparita a la stando en 1940 kande la rusa popolo ne esis plu ampla, ma min ampla ye 40 milionoj, la signifiko por la futura developo ed importo di olua linguala prepondero esas granda. Ni devas pluse egardar ke la rusa habitantaro augmentis depos 1900 til 1939 ye 55 %. De la totajo de 170 milionoj, 23 milionoj adjuntesis en la kurta e grave trublita periodo depos 1926.

Kontraste a ta probabla eventoj, Europa deskriptesas da Notstein kom kontinento di demografiala matureso, la yari di augmento pasis. Ni devas expectar stabileso habitantal, fakta equilibrium en Europa en qua morti equivalas naski. Depos la tempo en qua un quarimo dil habitantaro di la mondo vivis en Europa, e plusa dek-e-duimo esis Europanoj vivanta transmare (tale ke omna triesma persono esis European-origina), la habitantaro dil kontinento nun atingis itere la stando dil mezo di la dek-edokesma yarcento kun la proporcio di un Europano inter kin personoj.

De la konstitucanta landoj di Europa, nur un komencis diminutar ante la milito. En 1935 la habitantaro di Francia komencis la diminuto qua duktos de 41,2 milionoj en 1940 a nura 36,9 milionoj en 1970. La diminuto dil habitantaro di Anglia e Wals, qua normale komencabus en 1945, supozeble esos plu rapida. Granda Britania diminutos, segun omna posibla kalkulo, de 47¹/₄ milionoj en 1940 a kelke plu kam 43¹/₂ milionoj en 1970. Kompare a to la germana popolo restos stabila kun 70 milionoj. Tale Germania esos la maxim populizata lando en Europa extere di la Sovietunio. La duesme maxim ampla popolo trovesas en Italia kun 50 milionoj, qua demonstras la augmento e kresko di la landoj di suda ed esta Europa. Ta tendenco anke demonstras per la kresko dil polona habitantaro a 41 milionoj.

On devus memorar ke tala projektita proporcio havas kom bazo kalkulala la konstanta developo di la mortal cifroj e di fertilesa simila a ta ante la milito. Diminutita morto-statistiko o tendenco di plu alta reproduktiva statistiko povus kelke, ma ne grave, chanjar la developo skisita.

Por ni la studio demografiala esas interesanta pro ke ol demonstras ke ula lingui rasala, vaste difuzita cadie, probable perdos influo e per la diminuto di la popolo o populoj parolanta ol, e per la konseka perdo dil influo ekonomiala e politikala di ta populo.

La problemoj esas kad exemple la rusa, la chiniana, o la

Abreviuroj dil nomoj dil akademianoj: A (dr. Auerbach), BG (Bogard), BR (dr. Brismark), BZ (Bozzolo), C (Cornioley), E (Eriksson), J (Jacob), K (Kreis), L (dr. Laurent), M (Marcilla), O (O'Regan), R (Richardson), T (dr. Tenfuss), V (dr. Vigh).

Sioro A. de Belie demisionis. Ni sincere dankas lu pri lua aktiva kunlaboro ye l'akademiala laboroj.

*-ai, *Akheron, *aktar, *akumulaciono, *alokuar, *alparia, *altrai, *-anco, *andar. Videz LS nr. 17! Mankas sempre ankore 1 til 2 votoj por havar valida decido (14 akademianoj, $\frac{1}{2} = 7$ votoj + 1 voto = 8 votoj necesa por decido dil majoritato). Mankas la votoj dil kolegoj dr. *Brismark*, *Eriksson* e dr. *Tenfuss*. Me profunde regretas la fakto, ke anke cafoye, pro la nearivo di irga respondo dal tri samideanoj, la decido must ajornesar. Ante un yaro (Progreso 1948, p. 23) me invitis la nov akademianoj «partoprenar aktive e reguloze la diskuto e voto pri la linguala propozicio». L'Idistaro sendubite atenceze observas l'akademiala laboroj e havas la yuro facar lo (videz exemple l'angla Ido-Letro, ube la lenteso di nia laboro kritikesas, advere per parte tote nekorektaj argumentoj e komparoj, quale se la situeso en 1949 esos la sama kam en 1910!). Ankorfoye me pregas BR, E, T sendar lia yeso no-voto e permisas a me atencigar da li la § 30 dil statuti.

*angeliar/angelagar (t. e. *-iar vice -agar). - 4 yes, 7 no. - BR? E? O? T? Mankas 4 votoj.

*angeluar/angelagar (t. e. *-uar vice -agar). - 1 yes, 3 no. - A: no. BG: no. BR? BZ: propozuro ne admisebla pro la sequanta motivi: angelo = instrumento, ed angeluo = ago (e simile martelo/marteluo e c.) esos desfacile dicernebla una del altra, precipue ye la rapida parolado. En kelka kazo (kande la radiko finas per -u) l'adjunto di -uar esos praktike nepronebla, precipue ye la kondicionalo, ex. manuo/manuar/manuuus kun 3 u! Simila kazo ne esas rara: on extingas exemple fairo per aquolanso, do on aquagas ol. Mem la polico kelkafoye aquagas tumultema turbo! Omnakaze aquagas esas senkontraste plu

bela kam aquuas ed aquagus plu bela kam aquuus. Do, se on ne trovas altra, plu bela sufijo, ni saciesez da la nuna, se anke sat pezoza, sufijo -agar. (Do no.) *E? L? M: no. O? R: no. T? V: no.* – 1 yes, 9 no, **repulsita**.

***angeluso**/«angelus». – 1 yes, 5 no. – *A: vorto stranjera konservenda en sua stranjera formo; en ica kazo to esas tante plu simpla, pro ke on ne uzos la pluralo. (Do no.) BR? BZ: no, ni konservez la latina formo, tote internaciona. E? O? T? V: no.* – 1 yes, 8 no, **repulsita**.

***anistar**/fugigar per subita terorigo. – 1 yes, 7 no. – *BR? BZ: no. E? O? R: no, vorto nekonocata. T? V: no.* – 1 yes, 10 no, **repulsita**.

***aniversariar**/festar aniversario, nemediata derivo. – 2 yes, 6 no. – *A: no, superflua. BR? BZ: aniversario ne expresas ago, nek stando, do aniversariar esus derivuro senlogika, repulsenda. E? O? T? V: no.* – 2 yes, 9 no, **repulsita**.

***ankriar**/traktar per ankro, fixigar per ankro. – 1 yes, 0 no. – *A: se on adoptas *angeliar e la regulo duktanta a ta formo, ankro genitos *ankriar sen specal decido; altre no. (Do nula voto.) BG? BR? BZ: no. C: no. E? J: no, simila ad *angeliar. K: no, me votas no pri omna derivuro kun -iar, specale pro la leda formo dil pasinto (*ankriir). L? M: no, ni havas la sufijo -agar. O? R: yes. T? V: yes.* – 3 yes, 5 no. Mankas 6 voti.

***ano**/adheranto. – 0 yes, 1 no. – *A? BG? BR? BZ: no. E? J: no, Esperantismo. K: no, Esperantajo tre leda (en hispana «ano» = L. anus). L? M: no. O? R: no. T? V: no.* – 0 yes, 7 no. Mankas 7 voti.

***-ano**/sufijo por saturita hidrokarburi. – 2 yes, 2 no. – *BG? BR? BZ: yes, ni ne darfas repulsar ca ciencala sufijo internaciona. Altralatere la rezultanta dusenceso di -ano ne povas praktike genitar ambiguos, same kam l'uzo di vorti, ube -ano ne esas sufijo (meridiano, profano, drogmano). L'unika ambigua kazo esas forsan dekano (F doyen, décane), ma la senco kemiala (F décane) esas extreme rara. C: yes. E? J: no, ni traktez ciencala nomenklaturu kom problemo koheranta ed evitez introduktar ol gradope, pro ke ol dukto a konfuzo koncerne altra suffixi. K: no, pro la duopla senco. O? T? V: no.* – 4 yes, 5 no. Mankas 5 voti.

***anspekto**/speco di levero por manovrar la kanoni di militonavo. – 1 yes, 0 no. – *A: videz decido 173 (Progreso III 594): «Pri specala (ne omnadia) vorti la akademio ne volas decidir*

ante audir kompetenta komitato.» (Do nula voto.) *BG? BR? BZ: de E handspike, no. C? E? J: me ne votas, ma propozas ke nova radiki submisat a voto devas akompanesar da lia traduki en DEFIRS. K: yes, quankam nur trovebla en franca vortaro. L? M: no, levero suficas. O? R: no. T? V: yes.* – 3 yes, 3 no. Mankas 8 voti.

***anta**/esanta (pro ke *ar/esar). – 0 yes, 7 no. – *BR? BZ: no (I essence ne uzesas). E? J: no. K: no. O? T? V: no.* – 0 yes, 11 no, **repulsita**.

***antebrazo**/avanbrakio. – 1 yes, 1 no. – *A: no. BG? BR? BZ: no. E? J: no. K: no, la nuna avanbrakio suficas. L? M: no, ico esus chanjar brakio, e to ne esas necesa. O? R: no. T? V: no.* – 1 yes, 8 no, **repulsita**.

***anteriora**/antea, avana, do pri tempo e spaco. – 4 yes, 2 no. – *BR? BZ: no, internacioneso ne suficas por lua adopto. (C: altrafoye on dicis ke l'internacioneso es la maxim bona pruvo di apteso.) E? J: no. K: yes, quankam ni ja havas antea ed avana; forsan provizore uzebla dum kelka tempo. (C: la nova formo ne mustus nuligar le tilnuna.) O? T? V: yes.* – 6 yes, 4 no. Mankas 4 voti.

***antichambriar**/agar per avanchambro, vartar en avanchambro. – 1 yes, 0 no. – *A: videz *ankriar. (Do nula voto.) BG? BR? BZ: no. C: no. E? J: no, semblas existar nul neceseso por ta vorto. K: no, videz *ankriar. L? M: esas verbo di mala gusto, tote ne necesa. Mem kun la sufijo -agar me dubitas, ka ula klasika Idisto dicis o skribos ultempe «du antichambragas» od «avanchambragas» vice «du vartas en la avanchambro». (Do no.) O? R: no. T? V: no.* – 1 yes, 7 no. Mankas 6 voti.

***antichambro**/avanchambro. – 1 yes, 0 no. – *A: yes. BG? BR? BZ: no, superflua chanjo. C: no. E? J: no. K: no, pro ke ol kreus konfuzo pri la senco di ante (tempo) ed avan (loko); avanchambro suficas. L? M: no. O? R: no. T? V: no.* – 2 yes, 7 no. Mankas 5 voti.

***anticiklono**/atmosferala centro alta-presa. – 2 yes, 0 no. – *A: yes. BG? BR? BZ: yes. E? J: yes, pro ke internaciona, bezonata, ed anke pro ke anti- uzesas en sua korekta senco. K: yes, internaciona vorto. L? M: pro ke ni ja havas la prefixo anti- por la ciencala senco e la vorto ciklono, me opinionas ke ol esas uzenda en Ido, mem sen plusa decido akademiala; ma se ica esas necesa, me votas yes. O? R: yes. T? V: yes.* – 9 yes, 0 no, **aprobita**.

***antiquara**/qua relatas olda libri, graburi, imprimuri e c. – 1 yes, 0 no. – *A*: yes. *BG? BR? BZ*: yes. *C*: yes. *E? J*: yes, kom nova e komplet radiko. *K*: yes, internaciona vorto. *L? M*: ne necesa; ni ja havas antiquajo, antiquajisto. *O? R*: yes. *T? V*: yes. – 8 yes, 1 no, **aprobita**.

***antirino**/genero dil *skrofulariacei. – 2 yes, 0 no. – *A*: videz decido 173. (Do nula voto.) *BG? BR? BZ*: yes. *E? J*: yes. *K*: yes, kom ciencala vorto; en la hispana enciklopedio me ne trovas *S* antirino. (*C*: me trovis ta *S* vorto en «Sechs-Sprachen-Lexikon» da Kürschner.) *L? M*: ita genero dil *skrofulariacei esas definita en la vortaro da Beaufront-Couturat kom muzel-floro. Kad on bezonas altra defino por la sama senco? (Do nula voto.) *O? R*: yes. *T? V*: yes, quale *C*. – 7 yes, 0 no. Mankas 7 voti.

***antisepta**/antisepsianta. – 3 yes, 2 no. – *A*: yes. *BR? BZ*: yes, certe *antisepta diferas de asepta. *E? J*: yes. (*C*: la remarko en LS 17 esis da *C*, ne da *M*.) *K*: yes, pro ke internaciona vorto ne konfundenda kun asepta. *L? O? T? V*: yes. – 8 yes, 2 no, **aprobita**.

***antuso**/ucelo-speco. – 1 yes, 0 no. – *A*: videz decido 173. (Do nula voto.) *BG? BR? BZ*: yes. *C*: yes. *E? J*: yes. *K*: no, me vane serchas ta vorto en la vortari. La sciencisti povus uzar la latina vorto «anthus». (*C*: ta ucelo existas; do ni omni, ne nur la sciencisti, bezonas vorto por ol, e la *L* vorto es hike la maxim apta.) *L? M*: en hispana piñon, pitpit (ucelo, qua pipiadas kontinue). La latina semblas konsilar la adopto di *antuso, e me aceptas ol, ma ni pensez a la vastega terminaro dil ornitologio! (*C*: me konsiderus l'adopto di latina termini, kande altra vorti mankas, kom utila por nia linguo.) *O? R*: yes. *T? V*: yes. – 7 yes, 1 no. Mankas 6 voti.

***anular**/deklarar kom nevalida. – 5 yes, 0 no. – *A*: yes. *BR? BZ*: no, pro ke superflua apud nuligar. Cetere pro l'ortografio idala *anular aspektus anke quale *I* anulare, adj. de tote altra radiko (*L* anulus = ringo). (*C*: on apene povas sempre evitar irga mikra koliziono-possibleso pro hazardala koincidi. Cetere verbo es rare konfundebla kun adjektivo; -ar ed -are es diversa.) *E? J*: yes. *K*: yes, internaciona vorto uzenda apud nuligar. *L? O? R*: no. *T? V*: yes. – 9 yes, 2 no, **aprobita**.

21. 8. 49 (la letro da prof. dr. Tenfuss regretinde arivis tro tarde).

Redaktero: H. Cornioley, sekr. dil akademio, Schulweg 2, Bern, Suisia

Hindustani povos remplasar un de la europana lingui o la romana grupo kom bazo di konstruktita linguo helpanta? La influo di la linguo ofte koincidis kun la influo e povo di naciono — linguo e komerco sequis la flago — la latina, origine difuzata per la povoza imperio Romana, divenis linguo helpanta e fakta bazo por nova lingui; en moderna tempi la linguo di internaciona komerco esis la hispana, la linguo dil postal trafiko e dil diplomati esis la franca, e prezente ni esas vivanta testi di la extenso di la angla linguo. Ma malgre la kontinua acenso di la angla linguo, la ekonomiala e sociala forci rapide chanjeskas, e tal chanji probable esos expresata per ocilado di lingual dominaco ed extenso.

Por ni qui favoras la introdukto ed uzo di linguo helpanta, la cifri donita da Notstein indikas la kreskanta prepondero di la slava lingui kontre la grupo dil romanala lingui, e ni savas ke la slava lingui til nun poke egardesis en la konstrukto di helpanta lingual sistemi. Esas neposibla prognozar ka la est- e sud-europana kulturo displasos la west-europana, o ka kontree la prezenta tendenco di kultural absorbo duros til ke la teknikala e specialista termini trovos sua plaso en la slava lingui. Per tal absorbo Europa restus la bersilo di komuna kulturo. Sen tal absorbo la latina fundamento perdesus.

Ante kelka tempo Progreso (nro 144, pag. 44) raportis pri propozo krear tri regionala lingui helpanta, un por la slava mondo, un por la germanala linguo-grupo, ed un por la romanala. UNESCO propozis altra solvuro (Progreso, nro 149, pag. 40) pri regionala lingui helpanta mondal, favoranta la franca e la angla. Kom interlinguisti ni ne povas sustenar tala propozo qua rezultus en falio, ma ni povas e devas sustenar la propozo ke UNESCO ed altra organizuri internaciona serioze studieskez la problemo.

Unesme existas la literaturo dil *savo*, e duesme la literaturo dil *povo*. La funkcio dil unesma esas – *docar*; la funkcio dil duesma esas – *chanjigar*; la unesma esas guvernilo, la duesma remilo o segilo. La unesma *sole* apelas al kompreno nedefinita; la duesma apelas fine, forsan, al plu alta kompreno o raciono, ma sempre per la sentimentis di plezuro e simpatio.

Thomas de Quincey «Esayi pri la poeti».

Pos min kam duima horo la aeroplano sekure portis ni super la maro videbla tra la nubi blanka. Francia esis infre quale tapiso de bunta stofi, nete kultivata e montranta la verda aqui di Marne, di Saône, la vilajeti jacanta meze di agri, la domi di Dijon e fine la lago di Genève ante decensar en Cointrin por la bonveno da nia amiki Kreis-Schneeberger. Pasis nur cirkume du e duima hori por trapasar la 500 milii qui separas London de Genève. Ye sundio la 10. julio arivis sioro Cornioley e ni povis, mi-oficale, diskutar la aferi di la Ido-movado en la ombro di varmega suno. Pasis multa yari depos Ido-konfero o kongreso esis posibla, ma la personala diskuti e relati esas superiora a centi de letri, e ni joyis konkordar amikale pri la voyo sequenda e la metodi adoptenda por nia komuna linguo Ido. Malgre la mankanta publika intereso en la problemo di la L. I. la quar asistanti, siori Cornioley, J. Kreis-Schneeberger, Heinz Jacob e May Jacob, ni judikas kom maxim oportuna rekomendar la edito di verki Idala de permananta valoro vice editar libri de limitizita skopo. La Uniono pruvos su kom moyeno potenta por faciligar e posibligar la aparo di la unesma verko en ne tro fora tempo. Plusa detali pri la duro dil aktivezo dil akademio Idista aparas en ica numero.

* * *

Ni saveskis ke la organizo di propagala grupi por irga formo di L. I. interdiktis en la esta zono di Germania, ed artiklo aparas da Georg Kaufmann qua pretendas klarigar la vera motivi di ica edikto. Ta edikto del 12. januaro 1949 dal Germana administrerio por intern aferi indikas ke grupi es dissolvenda e ke Ido- ed Esperanto-anguli ed artikli ne plus aparez en la jurnalaro. On admisas ke multa letri protestanta kontre la decido recevesis. La interdikto, segun la ofical interpreto, esas sole kontre la organizo di propagala grupi, ma NE kontre la uzo di la sistemi. Onu argumentas ke la idealo di internaciona paco per komuna linguo nule realigesis til nun e ke esas plu importanta ke la laboristaro internaciona studiez la ciencala Marxismo vice disipar la tempo por skopi idealista por qui la mondo nule esas matura. Onu pluse dicas ke la lerno di la granda kulturala lingui (rusa, angla) esas posibla por omni e ke konseque la neceseso por artificala linguo ne plus existas. Esas

neposibla respondizar ta fals konkluzi en kurta artiklo. Multi agnoskos la neceseso ciencale studiar la teorii qui duktos a komuna agado dil laboristaro totmonda e por la plubonigo sociala e por la evito di plusa militi. Ma esas opiniono neresponsiva judikar ke la mondo e la ciencala progreso ne plus bezonas logikala linguo. Kontree, la multa ciencala domeni en qui la L. I. servus la homaro devus pluse exploresar por adapto e developo di la linguo e la interdikto di organizata studio nur povas duktar a plusa lentigo dil avanco homala. Fortuneze existas personi qui ja cadie, sen personala gano od altra avantajo, duras ta studio, observas la developo dil lingui nacionala ed esos pronta pluse donar sua labor-kapablesi en la instanto en qua la mondo decidis praktike aplikar la savo ed experienco amasita. Ti qui nur vivas por la dio e ne esas pronta plugar la sulo por la venanta generacioni ne esas la maxim bona servanti di lia propra ideali. Nia programo esas apertita, nia agi videbla da omni, e ni duros praktigar e perfektigar instrumento qua fine mustos servar la homala progreso.

* * *

En un de la multa infantala hemi en Suisia on invitabis pos la recenta milito grupo de infanti polona, hungariana, austriana, e franca. La interkompreno esis desfacila e mem neposibla til ke, pos kurta tempo, la infanti ipsa kreis neskribebla sonosistemo qua servis li kom linguo komuna ma nerelatanta irga nacionala linguo. Ube la bezono por interkompreno existas, solvuro trovesas ma ka ta spontana esforei di infanti superesas la decidi dil Delegitaro qua serioze studiis la problemo ed ofris praktikebla e facila linguo a la mondo sen demandar irga rekompenco kam la satisfaco helpir?

MIKRA ENCIKLOPEDIO MONDLINGUALA INDEXO

Ye la 23. januaro 1949 samideano Max Jacob skribe expreis la sugesto redaktar indexo dil Mikra Enciklopedio Mondlinguala parpublikigita. Volunte me adjuntas tal indexo, qua montras la regretinda migrado di ta verketo dum la pasinta 20 yari. Sen egardar la tri peci aparint en Weltsprache 1926 (Adam til Historio), yen la kompleta listo:

L'Idiste français 1929
 Academia, p. 53
 Agnus, ibe 69
 Barrameda, ibe 81
 Beaufront, ibe 102
 Begriffszeichen, ibe 111
 Boom, ibe 147
Ido-kuriero 1930
 Bylevelt, p. 31
 Christaller, ibe 48
 Cornioley, ibe 62
 Ecriture, ibe 94
 Esperanto, ibe 131
 Europal, ibe 151
 Galenus, ibe 171
 Grasserie, ibe 197
Progreso 1931
 Hever, p. 315
 Historio 1750, ibe 1932, p. 35
 Historio 1854, ibe 89
 Historio 1892, ibe 186
 Historio 1913, ibe 277
 Historio 1931, ibe 1933, p. 43
 Ido, ibe 124
 Izvestiya, ibe 204
 Katolika, ibe 249
 Küppers, ibe 1934, p. 86
 Langue universelle, ibe 1935, p. 70

Bern, 11. 4. 49.

Lentze, ibe 97
 Lingua, ibe 1936, p. 16
 Linguo, ibe 46
 Lott, ibe 68
 Marchand, ibe 96
 Mathys, ibe 120
 Meazzini, ibe 140
 Mikra, ibe 1937, p. 18
 Monatal, ibe 46
 Mundelingva, ibe 71
 Nesmeyanov, ibe 97
 Nouvelle, ibe 1938, p. 18
 Nuove, ibe 43
 Paic, ibe 64
Linguala Suplemento nr. 3
 Pasigrafia, ibe
 Pasilogie, ibe 1939, p. 16
 Petersen, ibe 38
 Pigal, ibe 54
 Populus, ibe 68
 Renzi, ibe 1940, p. 12
 Ritter, ibe 1946, p. 46
 Schmid, ibe 1947, p. 31
 Stamatiadis, ibe 44
 Swift, ibe 1948, p. 8
 Ulyanov, ibe 18
 Wilkins, ibe 35

H. Cornioley

UNIONO POR LA LINGUO INTERNACIONA

Elekti 1949

La votoyuro por la Direktanta Komitato grantesas ad omna membri di U. L. I. Admaxime 15 personi es elektenda por 3 yari.

La votoyuro por la Akademio di IDO (elektenda adminime 9, admaxime 15 personi) es restriktita a membri di U. L. I. qui posedas linguala diplomu (paragrafo 24 dil statuti).

Omna elektanto havas la yuro adjuntar o substitucar nomi ne kontenita en la listi.

La votilo es sendenda til maxim tarde la 30a di novembro 1949 a sdo Franz Zimmermann, Buchstrasse 12, St. Gallen, Suisia.

Kandidati por la Direktanta Komitato

*) Auerbach, dro. S. (Anglia)
 Bäckström, T. V. (Suedia)
 *) Baxter, J. W. (Anglia)
 Bijlsma, H. (Nederlando)
 *) Bogard, Kan. E. (Francia)
 *) Brismark, dro. H. (Suedia)
 *) Cornioley, H. (Suisia)
 *) Eriksson, P. (Suedia)
 *) Ferreres, J. (Hispania)
 *) Goux, V. (Belgia)
 Hubbard, A. (Anglia)
 *) Jacob, H. (Anglia)
) Jahn, Ursula (Germania)
 Järnstad, E. (Suedia)
 *) Kreis-Schneeberger, J. (Suisia)
 Lang, T. (Anglia)
) Linde, K. (Germania)
 Masera, dro. P. (Italia)
 Meier-Heucké, H. (Luxemburgia)
 *) Novy, K. (Chekoslovakia)
 Pannell, W. (USA)
 *) Papillon, C. (Francia)
 *) Philippe, E. (Francia)
 *) Raiteri, L. (Italia)
 Rylander, A. (Suedia)
 *) Thomsen, E. (Dania)
 *) Vinez, H. (Francia)

Kandidati por l' Akademio

Waterkotte, E. (Francia)
 *) Auerbach, dro. S. (Anglia)
 Bijlsma, H. (Nederlando)
 *) Bogard, E. (Francia)
 *) Bozzolo, dro. G. (Italia)
 *) Brismark, dro. H. (Suedia)
 *) Cornioley, H. (Suisia)
 Egloff, Fr-ino (Francia)
 *) Eriksson, P. (Suedia)
 Ferreres, J. (Hispania)
 Haffenden, A. H. (Anglia)
 Hubbard, A. (Anglia)
 *) Jacob, H. (Anglia)
 *) Kreis-Schneeberger, J. (Suisia)
 Lang, T. (Anglia)
 *) Laurent, dro. J. (Francia)
 *) Marcilla, P. (Hispania)
 Masera, dro. P. (Italia)
 Meier-Heucké, H. (Luxemb.)
 Moon, P. (USA)
 *) O'Regan, dro. M. A. (Irlando)
 *) Richardson, G. H. (Anglia)
 *) Tenfuss, dro. F. (Brazilia)
 *) = tilnuna membro dil Komitato o dil Akademio
) = membri segun par. 4, al. 2 dil statuti

AL AUTORI DI IDO-VERKI

Semblas a ni oportuna memorigar dal autori idista la saja kustumo *prizentar manuskripti al akademio* ante imprimigar li. Olim e l'autori e la lekteri esis kontenta trovar en la libro o broshuro la sequanta

„Konstato. — L'akademio idista konstatas, ke la linguala formo prizentit en ica verko es l'oficala formo dil linguo internaciona Ido, quala ol rezultis del labori dil Linguala Komitato dil Delegitaro por l'adopto di linguo internaciona, di lua konstanta komisararo e la decidi dil akademio idista. — La prezidanto: La sekretario:“ (Texto segun la konstato en la Kompleta Gramatiko da Beaufront en 1925.)

Volunte ni invit omna autori idista ne obliviar ta kustumo tre apta por garantiar la linguala solideso di nia movado koram omni. Nula deziro censurar instigas ni, ma la deziro evitar nociva kritiki.

Bern (Schulweg 2), 11. 7. 49.

*La prezidanto dil ULI
e sekretario dil akademio:
H. Cornioley*

BIBLIOGRAFIO

Svensk Världsspraktidning, nri 1—2, 1949: Propagal artikli, literaturaji en Ido e Sueda, Ido-kroniko. Adresi di korespondema Idisti.

Den Svenske Idisten, nri 2—3, 1949: Propago, historiala fragmenti, personal opiniononi, poemi, Ido-kroniko.

Aftonbladet, 2-a mayo 1949: Raporto pri la traduko dil biblo aden Ido da inj. P. Eriksson.

Spraktidningen, nri 6—7, 1949: Pri Ido, artiklo da P. Eriksson.

La Langue Internationale, red. Ed. Waterkotte, 2 rue des Clefs, Colmar (Ht. Rh.), Francia: Redaktita kom propagal organo por la Franca Ido-societo.

L'Idisto Katolika, nro 3: ok pagini tote en Ido. Ofical organo dil Unioo Katolik Idista.

L'Unique, nro 40: Diskutanta nova sistemi di L. I. aparanta, la kunlaboranto di ica revuo dicas ke «meaparte, ni restos fidela ad Ido, sen okupar ni ka ca linguo esas artificiala o naturalista, nam ol semblas esar instrumento apta, quo ja pruevisis».

Periodal Informilo, nri 88—89; 90—91: Revuo literaturala en Ido kun informi personala maxim habile ed amikale redaktita da Henry Vinez.

Suisa Ido-Buletino, mayo 1949: Raporto pri la general asemblo ed altra novaji.

Der Weltstaat, nro 17, 1949: General artiklo favore L. I. — *Kaufmännisches Zentralblatt*, 29-a julio 1949: Kontre la principo di konstruktita linguo e favoranta la granda nacionala lingui.

Ido-Letro, nri mayo-junio e julio-agosto 1949: Propagal artikli, literaturaji, raportoj.

World Language Institute, 2450 Southport Avenue, Chicago 14, Illinois, U. S. A. Cirkulero pri monolingual aferi en U. S. A., skribita en Ido e distributa ad omna Ido-revui.

School and Society, 30-a aprilo 1949: Detaloza e favoroza recenzo di *On the Choice of a Common Language* e di *A Planned Auxiliary Language* e di literaturo pri Esperanto. (Society for the Advancement of Education, 10 McGovern Ave., Lancaster, Pa., U. S. A.)

Informaciones, Henk Bijlsma, Merwedekade 132/bis, Utrecht, Nederlando, julio 1949: Recensi en Ido pri la Ido-revui: «Ido esas la maxim bona del skemala lingui e plu bona kam diversa natural interlingui . . .»